

Atf / Citation

GÜZELEL, A., SÜVERDEM, F. B. (2023). "Kamp Arkadaşları Adlı Eserdeki Kültürel Öğelerin Çevirisinin Peter Newmark'ın Çeviri Stratejileri Işığında İncelenmesi". *Gazi Türkiyat*, 32: 81-99.

Geliş / Submitted 08.01.2023

Kabul / Accepted 24.03.2023

DOI 10.34189/gtd.32.006

KAMP ARKADAŞLARI ADLI ESERDEKİ KÜLTÜREL ÖGELERİN ÇEVİRİSİNİN PETER NEWMARK'IN ÇEVİRİ STRATEJİLERİ IŞIĞINDA İNCELENMESİ*

A Study on the Translation of Cultural Elements in Kamp Arkadaşları in the Light of Peter Newmark's Translation Strategies

Aslı GÜZELEL*

F. Büşra SÜVERDEM**

Öz

Bu çalışmanın amacı, gençlik yazını çevirisinde kültürel aktarımı incelemek ve özellikle Türk gençlik yazınında önemli bir kitleye hitap eden bir eserin İngilizceye yapılan çevirisinde kültürel öğelerin aktarımı için tercih edilen çeviri stratejilerini saptamaktır. Bu çalışmada, İpek Ongun tarafından kaleme alınan *Kamp Arkadaşları* (1982) romanı ve bu romanın Meltem Erkmen tarafından yapılan İngilizce çevirisi *Camp Friends* (2004) incelenmiştir. Peter Newmark'ın kültürel öge sınıflandırmasına göre kaynak metinden elde edilen 692 kültürel ögenin erek metindeki çevirilerinin tamamı incelenmiş ve yine Newmark'ın çeviri stratejilerine göre her bir kültürel öge kategorisi için çevirmen tarafından tercih edilen çeviri stratejisi dağılımı verilmiştir. Her bir kategoriden en sık tercih edilen çeviri stratejilerini temsilen toplamda 23 örnek ayrıntılı olarak incelenmiştir. Kaynak metindeki kültürel ögeler ve çeviri stratejileri için Newmark'ın "Translation and Culture" (2010) adlı makalesinde yer alan altı maddelik kültürel öge sınıflandırmasına ve çeviri stratejilerine; ek olarak da *A Textbook of Translation* (1988) adlı kitabına başvurulmuştur. Bulgular, çevirmenin kaynak kültüre ait kültürel öğeleri genellikle erek kültüre tanıtmaya ve aktarmaya çalıştığını, ancak erek kültüre uzak olan ve anlaşılması zor olabilecek ifadelerin çevirisinde hedef kültürdeki karşılığını bulmaya çalıştığını göstermektedir. Çevirmen, bir taraftan çocuk ve gençlik yazını çevirisinin gelenekleri ve gereklilikleri doğrultusunda kaynak kültür bağlamını erek kültüre uyarlarken diğer taraftan da hedef kültürün gençlerine yönelik kültürel aktarımda bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültürel öğelerin çevirisi, kültür aktarımı, gençlik yazını, çocuk yazını

* Bu makale Aslı Güzelel'in, Dr. Öğr. Üyesi Fatma Büşra Süverdem danışmanlığında hazırladığı "Gençlik Yazını ve Kültür Aktarımı: İpek Ongun'un *Kamp Arkadaşları* Eserinin İngilizce Çevirisi Üzerine Bir İnceleme" adlı Yüksek Lisans tezi esas alınarak yazılmıştır.

* İngilizce Öğretmeni, Ankara/TÜRKİYE. astiguzelel2@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7286-1219

** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Ankara/TÜRKİYE. busra.suverdem@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0500-740X

Abstract

*This study aimed to examine cultural transfer in the translation of youth literature, especially to determine the preferred translation strategies to transfer the cultural elements in the English translation of a work that addresses a significant readership in Turkish youth literature. This study examined *Kamp Arkadaşları* (1982) by İpek Ongun and its English translation *Camp Friends* (2004) by Meltem Erkmen. In this study, all the translations in the target text of 692 cultural elements obtained from the source text were examined according to Peter Newmark's cultural element classification. The preferred translation strategy distribution for each category according to Newmark's translation strategies was given in detail. Representing the most preferred translation strategies from each category, a total of 23 examples were examined in detail within the scope of the article. For the cultural elements in the source text, the six-item cultural element classification, and for the strategies used in their translation in the target text, Peter Newmark's article titled "Translation and Culture" (2010) and his book titled *A Textbook of Translation* (1988) were consulted. The findings show that the translator usually tries to introduce and transfer the cultural elements of the source culture to the target culture but tries to find the equivalent in the target culture in the translation of expressions that are far from the target culture and may be difficult to understand by the target readers. On the one hand, the translator adapted the cultural context in line with the traditions and requirements of translation of children's and youth literature; on the other hand, she made cultural transfers to the youth of the target culture.*

Keywords: Translation of cultural elements, cultural transfer, youth literature, children's literature

GİRİŞ

Çeviri edimi iki dil arasında gerçekleştiği kadar bunun doğal bir sonucu olarak iki kültür arasında da etkileşime yol açmaktadır. Bir kültürden diğer bir kültüre aktarılırken dil "vasıta" olarak kullanılmakta ve bu bağlamda çeviri faaliyeti bir araç görevi üstlenmektedir (Yalçın 2015). Ancak dil vasıtasıyla bir kültürdeki öğeleri hedef dile ulaştırmak mümkün olmaktadır. Çeviri hem kültürlerin hem de toplumların şekillenmesinde önemli bir etkidir. Çeviri ve dolayısıyla çeviri eserler toplumların ve kültürlerinin birbirlerini etkilemesinde önemli bir rol oynamaktadır. Başka bir deyişle, farklı diller ve kültürlerin ve onlara ait unsurların aktarımında çeviri önemli bir kavşakta bulunmaktadır. Dolayısıyla çeviri ediminin tam olarak gerçekleşebilmesi için çevirmenin; her iki dili, toplumu, kültürü ve ilgili kültürlere ait unsurları iyi bilmesi gerekmektedir. Çevirmenin hem kaynak kültüre hem de erek kültüre karşı sorumluluğu vardır. Bu bağlamda Peter Newmark (1988); iyi bir çeviri yapabilmek için öncelikle çevirmenin kaynak metne derinlemesine hâkim olmasının, onu iyice okuyup anlamasının ve kaynak metne dair çıkarımlarda bulunmasının öneminden bahsetmektedir. Başka bir ifade ile Newmark, çevirmenin kaynak metin ile erek metin arasında iletişimi sağlamasının gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

Çevirmenin her iki kültüre de hâkim olması ve kaynak metin ile erek metin arasında kültürlerarası bir köprü kurabilmesi yetişkin yazını için olduğu kadar çocuk ve gençlik yazını için de önem arz etmektedir. Bu çalışmada, Türk gençlik yazınında önemli bir kitleye hitap etmiş bir yazar olan İpek Ongun tarafından kaleme alınan *Kamp Arkadaşları* romanı ve Meltem Erkmen tarafından İngilizceye yapılan çevirisi *Camp Friends* kültür aktarımı açısından incelenmiştir.

İpek Ongun 1990'lı yıllarda kaleme aldığı gençlik serisiyle genç okurun beğenisini kazanmış ve yayın hayatını gençlere dönük kitaplar yazarak sürdürmüştür. Yazarın bu doğrultuda gençlerin kültürel ve kişisel gelişimlerine destek olmayı amaçladığı da söylenebilir. Kırkulak'a (2018) göre Ongun'un çıkış noktası öncelikle gençlere hizmet etmek ve onlara kitap okumayı sevdirecek gençlik döneminde yaşadıkları sıkıntıları onlarla beraber aşmaya çalışmaktır. Bu sayede Ongun'un gençlere yönelik eserler vermenin yanında bu alanda yürütülen birçok "pedagojik ve psikolojik" çalışmaya da katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür (Kırkulak 2018: 71). Bu noktada İpek Ongun da şunları ifade etmektedir: "Gençlerin yetişmesinde sorumluluk duyarak, kendini tekrar etmeden, didaktik olmadan yazarak ve pedagojik bilgilere dayanarak gençlere yol göstermeye çalışmaktayım" (Kırkulak 2018: 67-68). Ayrıca Kütüphaneciler Derneği tarafından 2010 yılında gerçekleştirilen araştırmada kütüphanelerde en çok okunan yazar kategorisinde İpek Ongun'un yer aldığı da görülmektedir (Kidega 2021).

Çalışmaya konu olan *Kamp Arkadaşları* adlı eser, uzun yıllardır mektup arkadaşı olan Nilgün ve Şerife'nin okulların kapanmasıyla birlikte yaz tatillerini geçirmek için Nilgün'ün dedesinin, anneannesinin ve kız kardeşi Defne'nin Silifke'deki kamp alanına gitmeleriyle başlamaktadır. Roman; Nilgün, Şerife ve onların kampa yeni arkadaşlarıyla birlikte Şükrü Amca'nın kampına daha fazla müşteri çekmek için jimnastik dersinden pinpon turnuvasına, yüzme dersinden voleybol maçına kadar uzanan birçok aktivite düzenlerken başlarından geçen olayları konu almaktadır.

AMAÇ VE YÖNTEM

Çalışmada İpek Ongun tarafından kaleme alınan *Kamp Arkadaşları* eserinin İngilizceye çevirisindeki kültürel ögelerin aktarımını incelemek amaçlanmıştır ve bu sebeple kaynak metinden veri toplanırken Peter Newmark'ın kültürel öge sınıflandırmasına başvurulmuştur. Çalışma boyunca cevap aranan araştırma soruları şunlardır: 1) Türk gençlik yazınına ait bir eser olan *Kamp Arkadaşları*'nın İngilizceye çevirisinde kültür aktarımının yeri nedir? 2) *Camp Friends* adlı çeviri eserdeki kültürel ögelerin aktarımında uygulanan çeviri stratejileri nelerdir? ve 3) Uygulamış olduğu çeviri stratejileri bağlamında çevirmen Meltem Erkmen Türk kültürünü tanıtmaya gayesi taşımakta mıdır? Bu çalışmada Newmark'ın kültürel öge sınıflandırmasına göre kaynak metinden elde edilen 692 kültürel ögenin erek metindeki çevirilerinin tamamı incelenmiş ve yine Newmark'ın çeviri stratejilerine göre her bir kategori için tercih edilen çeviri stratejisi dağılımı verilmiştir. Makalede her bir kültürel öge kategorisi için en sık tercih edilen dört çeviri stratejisini temsilen dörder örnek, Kamu Hayatı Kategorisinde yalnızca üç örnek bulunduğu için üç örnek olmak üzere toplamda 23 örnek ayrıntılı incelenmiştir. Kaynak metindeki kültürel ögeler, Newmark'ın "Translation and Culture" (2010) adlı makalesinde yer alan altı maddelik kültürel öge sınıflandırmasına göre seçilmiştir. Erek metindeki çeviri stratejilerinin

incelenmesi için de yine Newmark'ın aynı makalede güncellediği temel çeviri stratejileri ile ek çeviri stratejileri ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Ancak bu kaynaklarda bulunmayan stratejiler için Newmark'ın *A Textbook of Translation* (1988) adlı kitabına da başvurulmuştur.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Çocuk ve Gençlik Yazını

Türk gençlik yazını belli bir döneme kadar bazı yazarlar tarafından çocuk yazınının sınırları içinde sınıflandırılan bir tür olmuştur ve Türkiye'de gençlik yazınının farkına varılması 1920'li yılları bulmuştur (Uslu Üstten 2018). Araştırmacılar, çocukluk ve gençlik döneminin sınırları konusunda farklı görüşlere sahip olsalar da çocuk ve gençlik yazınının tanımı ve özelliklerinde çoğunlukla ortak bir noktada buluşmaktadır. Çocuk ve gençlik yazınının sınırlarını çizerken bazı araştırmacılar daha esnek bazıları ise daha katı davranmıştır. Sedat Sever (2010) çocuk yazını; okul öncesi dönemden başlayıp ergenlik dönemini de içine alan, 0-18 yaş evresini kapsayan bir yazın olarak tanımlar. Ferhan Oğuzkan (1981) ise çocuk yazını 2 ile 14 yaş arasında olan çocukların ihtiyaçlarına yönelik bir yazın olarak değerlendirmektedir. Çocuk ve gençlik yazınının okur kitlesini daha ayrıntılı kategorize eden Özber Can'a (2000) göre de 6-11 yaş aralığı çocukların ailelerinden sonra çevreye adapte oldukları döneme, 12-15 yaş aralığı ilk gençlik dönemine ve 15-21 yaş aralığı ise gençlik dönemine tekabül etmektedir. Aynı şekilde çocuk yazını ile gençlik yazınının sınırlarını net olarak çizmenin gerekli olduğunu düşünen Nesrin Zengin de çocuk 0-6 yaş dönemini "okul öncesi çağı çocuk yazını", 7-12 yaş dönemini "temel eğitim birinci kademe çağı çocuk yazını" ve ergenlik döneminden sonrasını kapsayan 13 yaş ve üzerini de "temel eğitim ikinci kademe çağı çocuk yazını" (Zengin 2007: 57; akt. Erten 2011: 16) olarak veya "ilk gençlik çağı gençlik yazını" (Zengin 2000: 97; akt. Erten 2011: 16) olarak değerlendirmektedir. Benzer bir görüşle Sarah Trimmer da (akt. Owen 2003) çocuk yazınının okur kitlesi için 14 yaş altı çocukları, gençlik yazını için ise 14-21 yaş aralığındaki gençleri işaret etmektedir. Necdet Neydim'e (2011) göre yazarlar arasında yaş aralığı konusunda fikir birliği olmasa da gençlik yazını genel olarak 14-24 yaş arasındaki bireyleri temsil etmektedir.

Bu yazın türlerinin merkezinde çocuk ve genç bulunmaktadır (Can 2000). Ancak Özyer'e göre Türkiye'de de dünyadaki birçok ülkede olduğu gibi bunları üreten yetişkin yazarlar tarafından çocuk ve gençlik yazını ürünlerinin hedef kitlesi arasındaki sınırlar her zaman kesin bir biçimde çizilememektedir. Yetişkin yazarlarca yazılan çocuk yazını eserleri hem çocuklara hem de gençlere yönelik olabilmektedir ve bu sebeple de çocuk yazını alanında hedef kitlesi gençlik olan bir yazın kavramı bulunmamaktadır (Özyer 1994). Okur kitlesi belli olmadığı için çocuk ve gençlik

yazını arasındaki sınırların kesin bir biçimde çizilememesi Özyer tarafından bu alanın önemli sorunlarından biri olarak ele alınmıştır.

Çocuk yazınının diğer yazın türlerinden ayrıldığı ve kendine özgü özelliklerinin olması gerektiği bu alandaki tüm araştırmacılar tarafından kabul edilmektedir. Öyle ki Selahattin Dilidüzgün'e göre çocuk yazını "evrensel yazın bütününe farklı ve özel bir alanıdır. Yani çocuğun özel koşulları dikkate alınarak hazırlanmış bir üründür" (2000: 253). Bunun yanı sıra çocuk yazını alanında hazırlanacak eserlerin titizlikle oluşturulması ve bu eserlerin, yetişkinler için yazılanlar gibi etkileyici ve nitelikli olması da bir gerekliliktir (Oğuzkan 1981). Araştırmacıların tanımları incelendiğinde çocuk yazınının çoğunlukla gelişimsel, eğitsel ve estetik yönlerine vurgu yaptıkları görülmektedir. Mustafa Ruhi Şirin çocuk yazınına "Çocukların büyüme ve gelişimlerine, düş, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyat" (1998: 9) olarak tanımlamaktadır. Aynı noktalara vurgu yapan Sedat Sever'e göre de çocuk yazını çocuk okurun anlama düzeyi ve dil gelişimi göz önünde tutularak bu gelişim düzeyine uygun bir biçimde sunulan, görsel ve dilsel mesajlarla onların duygu ve düşünce dünyalarını zenginleştiren, beğeni düzeylerini geliştiren ve sanatsal nitelikler taşıyan eserlere verilen genel bir addır (Sever 2010). Bu tanımla çocuk yazınının duygusal, zihinsel ve estetik yönlerini öne çıkarmaktadır. Yalçın ve Aytaş da çocuk yazınına önemli bir görev atfederek bu yazın türünü "çocukların psikolojik ve bedensel gelişimlerine uygun, onlara hitap eden, basitlikten uzak, çocuğun analiz ve sentez yapmasına imkân tanıyan, sözlü ve yazılı edebi ürünlerin tamamı" olarak tanımlamaktadırlar (2005: 5). Araştırmacıların vurgu yaptıkları bir başka özelliği de çocuk yazınının ana dilini geliştirici yönüdür. Sever'e göre çocuk yazını ürünleri "Okul öncesi dönemden başlayarak, çocukları renk, çizgi ve sözcüklerin estetik diliyle tanıştıran, onlara ana dilinin güzelliğini duyumsatan ilk araçlar"dır (2004: 225). Benzer bir görüş ifade eden Lüle'ye göre de "Doğru, düzgün, başarılı bir yaklaşımla yazılan ürünler çocuğa anadil ve okuma sevgisi kazandırırken, yanlış bir kurgu ve dile sahip olan kitaplar da çocukları okuma alışkanlığından uzaklaştırmaktadır" (2007: 18). Genel bir ifadeyle, çocuk yazını çocukların genel gelişimine (dilsel, duygusal, zihinsel vb.) katkı sağlamakta, onları eğitmekte, estetik algılarının ve zevklerinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır.

Bu tanım ve özellikler telif eserler için olduğu kadar çeviri eserler için de geçerlidir. Ancak çeviri eserlerin kültür aktarımı açısından da önemli bir işlevi vardır. Çevirmen, farklı bir kültürü yeniden sözcüklere dökerek "kültürel geçiş" sağlamaya çalışmaktadır ve "[ç]evirmen için oldukça zor olan kültürel geçişler, kendisine ait olmayı tanıdığı ve öğrendiği için hedef kültür okuyucusu için oldukça faydalıdır" (Tekin 2015: 141). Bu faydalar yetişkin yazınında olduğu kadar çocuk ve gençlik yazını için de geçerlidir. Asalet Erten'e göre "[k]endilerinden farklı ülkelerden ve kültürlerden çeviri kitaplar yoluyla haberdar olan çocuklar dünyayı ve hayatı daha iyi anlayabilmekte böylece uluslararası değerlerin paylaşılmasına katkıda

bulunmaktadırlar” (2011: 7). Bununla birlikte, kültür aktarımını sağlayacak olan kültürel öğeler çocuk ve gençlik yazını çevirisinde “kısıtlayıcı etken” olarak değerlendirilir ve çevirileri oldukça hassas ve zordur (Erten 2011: 56). Zira Erten’e göre “Çocuklar anlamadıkları kitapları sevmezler” (a.g.e.: 56) ve çeviri eserleri onlar için anlaşılır kılabilecek olan da kültürel öğelerin hassasiyetle çevrilmesidir. Bundan dolayı yetişkin yazınına göre çocuk ve gençlik yazınında hedef odaklı yaklaşımlara daha sık rastlanmaktadır. Erten, çocuk yazını çevirisinde hedef kültürün metni alımlamasını kolaylaştırmak amacıyla manipülasyona izin verildiğini hatta bazen çevirmenden manipülasyon talep edildiğini aktarır ve şunları ekler: “Bundan dolayı çevirmenlerin görevi öncelikle kabuledilebilir çeviriler yapmaktır çünkü çocukların yetişkinler kadar tuhaf ve yabancı olan öğeleri tolere etmeleri beklenemez” (Erten 2011: 59). Neydim’e göre bu türün “genel edebiyattan ayrılan farkı da özellikle [...] bu değişik uyarlama çeşidinde kendisini göstermektedir” (2020: 863). Çocuk ve gençlik yazını çevirisinde hedef kültürdeki çocuğa ve gence yabancı gelebilecek unsurların anlaşılacak hâle getirilmesi gerektiğini savunanlardan biri de Göte Klingberg’dir ve bu süreci kültürel anlamda bir “bağlam uyarlaması (context adaptation)” olarak adlandırır (Klingberg 1986; akt. Erten 2011: 75). Ona göre, çeviri çocuk yazını eserlerinin okunabilirliğini arttıran etkenlerden biri de söz konusu bağlam uyarlaması sürecinden geçmiş olmalarıdır. Neydim, çocuk yazını eserlerini hedef kültür açısından daha anlaşılır kılmaya gerekçesiyle uygulanan uyarlama, yeniden yazma ve kültürel müdahale gibi hedef odaklı yaklaşımlar uygulama eğiliminin temel amacından saptığı takdirde tehlikeli olabileceğini şu sözlerle ifade eder: “bu eğilim kültürel uyarlama ve kültürel anlama düşüncesinin dışında ideolojik eğilimlere hizmet etmeye başlarsa bu durumda metin içerik olarak temel paradigmasını yitirir ve anlam kaymaları gerçekleşir. O zaman metin kendi kimliğini yitirmiş olur.” (2020: 863). Çocuk ve gençlik yazınında kültür aktarımı uluslararası değerlerin bir kültürden diğerine taşınması açısından büyük önem arz etmekte ancak hassasiyetle yapılmadığı takdirde çeviri eserlerin kabul görmesi açısından risk oluşturmaktadır. Erten’e (2011) göre kaynak ve hedef kültür arasında bir çatışma yaşanması hâlinde kitabın yazımsal kalitesinden bağımsız olarak hedef okuyucularda esere karşı olumsuz bir tepki oluşması da mümkündür. Dolayısıyla bu çalışmada bir gençlik yazını ürününde kültürel öğelerin çevirisi incelenmiş ve bu kapsamda çeviri eserin hangi ölçüde kültürel uyarlama ve hangi ölçüde kültür aktarımı yaptığı sorgulanmıştır.

Peter Newmark’ın Çeviri Yaklaşımı

Peter Newmark A Textbook of Translation adlı eserinde ana hatlarıyla çeviri ve kültür arasındaki ilişkiyi, metin analizini ve çeviri faaliyeti boyunca kullanılan yöntemleri okurlarına sunmuştur (Newmark 1988). Peter Newmark’ın çeviri tanımının kaynak dil odaklı olduğu, “Çeviri, bir metnin anlamının yazarın özgün dilde yarattığı yolla başka bir dile aktarılması” tanımından anlaşılabilir (1988: 5). Peter Newmark çeviride hedef dil ve kültürden ziyade kaynak metnin ve kültürün en önemli iki unsur olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca Newmark 1988 tarihinde

kaleme aldığı *A Textbook of Translation* isimli kitabında dil, kültür ve çeviri arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Peter Newmark'a göre; çeviride kültüre dair sorunlar ya kaynak kültürün ya da kaynak dilin tam olarak anlaşılmasından kaynaklanmaktadır. Newmark'a göre; kültüre ait bir ögenin çevirisinin yapılmasında kaynak metnin tüm ayrıntılarıyla çözümlenmesi en önemli aşamadır. Çeviride en önemli sorun da kaynak metnin tam olarak anlaşılmasında ve kaynak kültüre ait olan unsurların kaynak dilden hedef dile aktarılmasındadır. Ona göre; bu sorunun temelinde kaynak metinde yer alan kültürel unsurların hedef dil ve kültürde karşılığı olmayışı yatmaktadır (Newmark 1988). Ayrıca Newmark; çeviride bilhassa kültürün kendisi ya da o kültüre ait hususlar merkeze alındığında "kaynak ve erek diller arasındaki kültürel boşluk ya da mesafeden kaynaklanan çeviri sorunları" ile yüz yüze gelmesinin mümkün olduğundan da bahsetmektedir (1988: 94). Peter Newmark, *A Textbook of Translation* (1988) adlı kitabındaki "Çeviri Yöntemleri" (Translation Methods) alt başlığında çevirideki asıl sorunun; çevirinin bağımlı mı (kaynak dil odaklı) yoksa serbest mi (erek dil odaklı) yapılacağına yattığını belirtmektedir. Bu sebeple de Newmark'ın aşağıdaki V diyagramını oluşturduğu bilinmektedir.

Şekil 1: Peter Newmark'ın V diyagramı

KAYNAK DİL ODAKLI (BAĞIMLI)	EREK DİL ODAKLI (SERBEST)
Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri	Uyarlama
Bağımlı Çeviri	Serbest Çeviri
Sadık Çeviri	Deyimsel Çeviri
Anlamsal Çeviri	İletişimsel Çeviri
	(Newmark 1988: 45).

Peter Newmark'ın Kültürel Öge Sınıflandırması

Newmark (1988), iyi bir çeviri yapabilmenin ön koşulunun; kaynak metni etraflıca okuyup anlamak ve açıklayıcı yöntemlerle çıkarımlarda bulunarak kaynak metin ve çeviri metin arasında etkileşimi sağlamak olduğunu belirtmektedir. Kaynak metinde bulunan kültüre ait unsurların çeviride meydana getirdiği sorunları çözebilmek amacıyla bir kültürel öge sınıflandırması oluşturmuştur. Newmark'a göre dil ne derece özgün olabilirse o derece içinde kültürel öğeler barındırmaktadır. Bu bağlamda da dilin bu kültürel unsurlarla dopdolu olması çeviride sorun yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Bunun en önemli sebebi de kaynak kültüre ait olan bu kültürel unsurların hedef dil ve kültüre aktarılırken birebir eşdeğerinin bulunamamasıdır. Bu bağlamda, Peter Newmark'ın çeviride sorun yaratan kültüre ait bu öğeleri altı maddede sınıflandırdığı görülmektedir. Peter Newmark'ın 2010 yılında yayımladığı "Translation and Culture" adlı makalesindeki altı maddelik kültürel öge sınıflandırması şu şekildedir:

1. **Çevresel Unsurlar Kategorisi:** Jeolojik ve coğrafi çevreye ait unsurları içermektedir.
2. **Kamu Hayatı Kategorisi:** Politika, hukuk ve yönetimini içermektedir.
3. **Sosyal Yaşam Kategorisi:** Ekonomi, meslekler, toplumsal refah, sağlık ve eğitimi içermektedir.
4. **Kişisel Yaşam Kategorisi:** Yiyecek-içecekler, kılık-kıyafetler ve ev eşyalarını içermektedir.
5. **Gelenek, Görenekler ve Sosyal Etkinlikler Kategorisi:** Yavaş alkışlama ve masaya vurarak alkışlama gibi gelenekler, bunlara bağlı atasözleri, tüm ulusal deyimler, argo ifadeler, kriket ve futbol gibi sosyal etkinlikler ve hobileri içermektedir.
6. **Kişisel Merak ve Tutkular Kategorisi:** Din, müzik, şiir ve bunlara bağlı çeşitli toplumsal kuruluşlar, kiliseler, sanatsal kuruluşlar ve derneklere ilişkin unsurları içermektedir. (Newmark 2010: 329).

Bu makale kapsamında incelenen veriler Newmark'ın yukarıda verilen "Translation and Culture" (2010) adlı makalesindeki altı maddelik kültürel öge sınıflandırmasına göre toplanmıştır.

Peter Newmark'ın Çeviri Stratejileri

Peter Newmark 1988 tarihli *A Textbook of Translation* kitabının "The Other Translation Procedures" adlı sekizinci bölümüne şu açıklamayla başlar: "Çeviri yöntemleri metnin tamamını ilgilendirirken çeviri prosedürleri, cümleler ve dilin daha küçük birimleri için kullanılmaktadır"¹ (1988: 45-47). Bu ifadeden anlaşılmaktadır ki Newmark'a göre yöntem ve prosedür arasında makro ve mikro düzeyde bir ayrım bulunmaktadır ve "çeviri yöntemleri" (translation methods) makro stratejileri ifade ederken "çeviri prosedürleri" (translation procedures) mikro stratejilere denk gelmektedir. Bu çalışmada "çeviri stratejisi" ifadesi Newmark'ın mikro düzeyde inceleme için işaret ettiği "çeviri prosedürü" kavramının karşılığı olarak kullanılmıştır. Buna istinaden yukarıda adı geçen ve Türkçeye "Diğer Çeviri Stratejileri" olarak çevrilebilecek bölümde Newmark (1988) mikro düzeyde uygulanabilecek çeviri stratejilerini şu şekilde açıklamaktadır:

1. **Aktarım (Transference):** Bu stratejinin bir diğer adı da ödünçlemedir. Kaynak dildeki bir sözcüğün erek dile olduğu gibi aktarılmasıdır. Alfabeti farklı olan bir dile çeviri yapılırken çevirmenin "çevriyazı (transliterasyon)" yöntemine başvurması ve bu sayede kaynak dile ait bir sözcüğün hedef dildeki yazımının veya okunuşunun korunarak hedef okura aktarılması da bu strateji kapsamındadır (Newmark 1988: 81-82).

¹ Aksi belirtilmediği takdirde alıntılarda çevirileri yazarlara aittir.

2. Doğallaştırma (Naturalization): Kaynak dile ait bir sözcüğün sesbilgisel ve biçimbilgisel açıdan erek dile uyarlanmasıdır (age. 82).

3. Kültürel eşdeğerlik (Cultural equivalent): Kaynak dile ait bir kültürel ögenin erek dile ait bir kültürel ögeyle karşılanması. Newmark'a göre bu strateji kullanımında ortaya "yaklaşık/yakın bir çeviri" (approximate translation) çıkmaktadır ve kullanım alanı sınırlıdır. Kültürel eşdeğerliği olan terimlerin, kültürel olmayan terimlere göre edimbilimsel etkileri çok daha yüksektir. Bununla birlikte kültürel eşdeğerlik stratejisinin temel amacı tek başına kullanılmak değil, başka bir strateji kullanımını desteklemektir (age. 82-83).

4. İşlevsel eşdeğerlik (Functional equivalent): Kaynak dilde kültürel öge içeren bir sözcüğün erek dilde kültürel olmayan bir sözcükle çevrilmesi, bazen de erek dilde yeni bir terimle karşılanmasıdır. Erek dilde tercih edilen sözcük, kaynak dildeki sözcüğün tarafsızlaştırılmış ve genelleştirilmiş halidir. Bazı durumlarda da işlevsel eşdeğerlik erek dile yeni bir sözcük/terim kazandırılarak gerçekleştirilir. Newmark'a göre "kültürel bileşen çözümlemesi (cultural componential analysis)" olarak da adlandırılabilir olan bu strateji "kültürel bir sözcüğü kültürden arındırarak çevirmenin en doğru yoludur" ve kültürel ögelerin çevirisinde sıklıkla aktarım stratejisiyle birlikte kullanılır (age. 83).

5. Betimsel eşdeğerlik (Descriptive equivalent): Kaynak dile ait bir kültürel ögenin erek dile betimleyici bir ifade ile açıklanarak çevrilmesidir (age. 83-84).

6. Eş anlamlılık (Synonymy): Kaynak dile ait bir sözcüğün erek dilde tam karşılığı olmadığı durumlarda yakın anlamlı bir sözcükle çevrilmesidir. Newmark, eş anlamlılık stratejisinin yalnızca bir sözcüğün birebir karşılığının olmadığı ve metin içinde birincil önem taşımadığı durumlarda kullanılması gerektiğini vurgular. Aksine, söz konusu kaynak metin bağlamında önemli bir sözcükse, bileşen çözümlemesi stratejisine başvurulması daha uygundur. Newmark'a göre çevirmen, metinde birincil önem taşımayan sözcükleri çevirirken daha önemli olan kısımlara odaklanabilmek için eş anlamlılık stratejisine başvurmak zorundadır. Ancak bu strateji gereğinden fazla kullanıldığında zayıf çevirilere sebep olmaktadır (age. 84).

7. Öykünme (Through-Translation): Kaynak dile ait kalıplaşmış sözcük öbeklerinin, birleşik sözcüklerin, kurum ve kuruluş adlarının sözcüğü sözcüğüne çevirisidir. Newmark'a göre bu strateji yalnızca erek dilde kabul görmüş terimler için kullanılmalıdır (age. 84-85).

8. Yer değiştirme (Shifts/Transpositions): Kaynak dilden erek dile çeviri yaparken çevirmenin diller arasındaki farklılıklardan kaynaklanan zorunlu veya isteğe bağlı olarak yaptığı dilbilgisel düzenlemeleri kapsayan çeviri stratejisidir (age. 85-88).

9. Düzenleme (Modulation): Sözcüğü sözcüğüne çevirinin mümkün olmadığı durumlarda kaynak metnin bakış açısı değiştirilerek erek dile çevrilmesidir² (age. 88-89).

10. Kabul gören çeviri (Recognised translation): Kaynak dildeki kurumsal terimlerin erek dilde resmîyet kazanmış, yaygınlaşmış ve genel olarak kabul görmüş karşılıklarını kullanarak çevirme stratejisidir (age. 89).

11. Çeviri etiketi (Translation label): Erek dilde henüz standart bir çevirisi olmayan genellikle kurumsal terimlerin ilk kullanımda tırnak içinde sunulması gereken ve sözcüğü sözcüğüne yapılan geçici çevirileridir (provisional translation) (age. 90).

12. Ödünleme/Telafi (Compensation): Çeviri sırasında cümlelerin bir kısmında meydana gelen anlamsal, edimsel veya estetik kayıpların cümlelerin başka bir kısmında veya başka bir cümlede telafi edilmesidir (age. 90).

13. Bileşen çözümlemesi (Componential analysis): Kaynak dile ait bir sözcük birimin anlam bileşenlerine bölünerek çevrilmesidir (age. 90).

14. Daraltma ve Genişletme (Reduction and Expansion): Kaynak dildeki bir ifadeyi erek dile daraltarak veya genişleterek çevirme durumudur. Özellikle ifade gücü zayıf olan metinlerin çevirisinde kullanılır. Çevirmenler bu stratejiyi bazen sezgisel olarak bazen de bilinçli olarak kullanırlar (age. 90).

15. Açıklama (Paraphrase): Dil ve biçim açısından zayıf olan metinlerin çevirisinde kullanılan ve anlamın genişletilerek ve açıklanarak aktarılması durumudur (age. 90).

16. Çoklu strateji kullanımı (Couplets): Bir ifadenin çevirisinde, çevirmenin birden fazla stratejiyi birlikte ve aynı anda kullanması işlemidir (age. 91).

17. Notlar, Eklemeler ve Açıklamalar (Notes, Additions, Glosses): Sözcüğe; notlar, eklemeler ve açıklayıcı ifadeler ekleyerek çeviri yapma işlemidir. Buna cümle içinde yer verilebileceği gibi aynı zamanda dipnot, son not olarak ya da notlar ve sözlük kısmında da yer verilebilmektedir (age. 91-92).

Peter Newmark 2010 yılında ise yukarıda bahsedilen çeviri stratejilerine bir güncelleme yaparak "Translation and Culture" adlı makalesinde çevirmenlerin kültürel unsurları kolaylıkla hedef kültüre aktarabilmeleri için belirlediği "beş temel kültürel çeviri stratejisi"ni (five basic cultural translation procedures) (Newmark 2010: 330) şöyle sıralamaktadır:

1. Aktarım (Transference): Kültüre özgü bir sözcüğün hedef dile olduğu gibi taşınması/aktarılmasıdır. Newmark'a göre kültüre özgü öğelerin çevirisinde uygulanması gereken temel stratejidir.

² Newmark'ın Vinay ve Darbelnet'ten esinlenerek tanımladığı düzenleme (*modulation*) türleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Newmark 1988: 88-89).

2. **Kültürel eşdeğerlik (Cultural equivalent):** Newmark'a göre; bu çeviri stratejisi bilgilendirici metinlerde içeriğin, tiyatro metinlerinde ve şiirlerde duygunun hedef kültüre etkili ve başarılı bir şekilde iletilmesi için en uygun stratejidir.
3. **Betimsel eşdeğerlik (Descriptive equivalent):** Kaynak dildeki bir sözcüğün hedef dile betimleyici ve kültürel olmayan bir karşılığa başvurulmasıyla çevrilmesi durumudur.
4. **Bileşen çözümlemesi (Componential analysis):** Kaynak dildeki ve kaynak kültüre ait ögelerin, kültürel özellikleri taşıyan anlam bileşenlerine bölünerek çevrilmesi durumudur.
5. **Özel isim dönüştürme (Transonym):** Kaynak metindeki özel isimlerin erek dilin özelliklerine göre dönüştürülmesidir. Newmark'a göre bu strateji çevirmekten ziyade dönüştürmektir³.

Ayrıca Peter Newmark aynı makalesinde yukarıda bahsedilen beş maddelik temel çeviri stratejilerine ek olarak "Kültürel Kategoriler ve Diğer Çeviri Stratejileri" (Cultural Categories and Other Translation Procedures) başlığı altında "literal translation" "synonymy", "modulation", "paraphrase" ve "cultural footnotes" (Newmark 2010: 331) olmak üzere beş maddelik ek çeviri stratejilerinden de bahsetmektedir. Newmark bu beş maddelik ek çeviri stratejilerini ise şöyle açıklamaktadır:

1. **Sözcüğü sözcüğüne çeviri (Literal translation):** Kaynak metindeki sözcüklerin hedef dile sözcüğü sözcüğüne çevrilmesidir.
2. **Eş anlamlılık (Synonymy):** Kaynak dildeki kültürel bir terimin erek dilde daha genel bir terimle karşılanmasıdır. Bu strateji dikkatli kullanılmazsa anlam kaybına yol açabilmektedir.
3. **Düzenleme (Modulation):** Kaynak metindeki olumlu yapıların erek metinde çift olumsuz yapıya dönüştürülmesi vb. düzenlemeleri kapsayan stratejidir.
4. **Açıklama (Paraphrase):** Erek okurun sıklıkla ihtiyaç duyduğu ek kültürel bilgiyi sağlamak için kullanılan stratejidir.
5. **Kültürel dipnotlar (Cultural footnotes):** Newmark'a göre hem kaynak yazara ait olan dipnotlar hem de çevirmen tarafından eklenen dipnotlar çevirmenler arasında süregelen bir tartışma konusudur. Her iki durumda da metnin akıcılığını bozmamak için dipnotların kısa ve öz olması daha uygundur (2010: 331).

Bir sonraki bölümde, Peter Newmark'ın yukarıda açıklanan çeviri stratejileri ışığında gerçekleştirilen çeviri incelemesinin bulguları sunulacaktır.

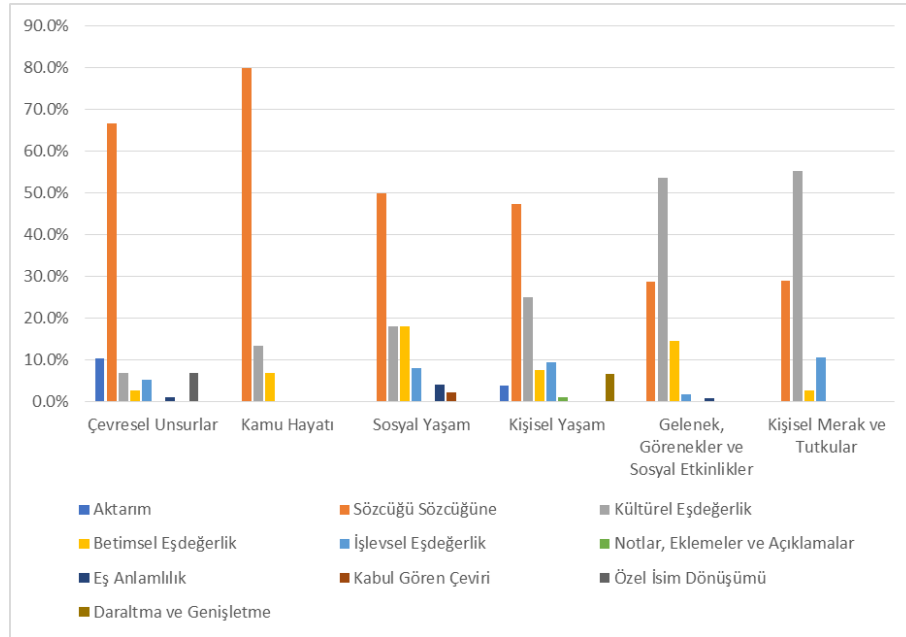
---

³ "converting (rather than translating) single names of proper nouns from one language into another" (Newmark 2010: 331).

BULGULAR

Bu çalışmada Peter Newmark'ın kültürel öge sınıflandırmasına göre İpek Ongun'un *Kamp Arkadaşları* romanından 692 kültürel öge elde edilmiş ve Meltem Erkmen tarafından İngilizceye *Camp Friends* adıyla çevrilen erek metinde bu kültürel ögelerin tamamının çevirileri incelenmiştir. Peter Newmark'ın çeviri stratejilerine göre her bir kültürel öge sınıfı için tercih edilen çeviri stratejisi dağılımı verilmiştir. Makalede ayrıca her bir kültürel öge sınıfından çevirmen tarafından en sık tercih edilen dört çeviri stratejisini temsilen dörder örneğe yer verilmiştir. Ancak Kamu Hayatı Kategorisinde yalnızca üç farklı çeviri stratejisi bulunması sebebiyle üç örneğe yer verilmiştir. Dolayısıyla genel bulguların yanı sıra makale kapsamında toplamda 23 örnek ayrıntılı incelenmiştir. Örnekleri içeren tablolarda Kaynak Metin için "KM", Erek Metin için ise "EM" kısaltmaları kullanılmıştır. İlk olarak aşağıdaki grafikte Newmark'ın kültürel öge sınıflandırmasına göre çeviri stratejilerinin genel dağılımı verilecek, daha sonra her bir kültürel öge kategorisi için ayrı ayrı değerlendirmede bulunulacaktır.

Şekil 2: Newmark'ın kültürel sınıflandırmasına göre çeviri stratejilerinin dağılımı

Çevresel Unsurlar Kategorisi

Bu kategoride 36'sı yer ismi, 73'ü jeolojik ve coğrafi çevreye ait unsurlar olmak üzere toplamda 109 kültürel öge tespit edilmiştir. Bu kategoride yer alan 36 yer isminin çevirisinde 18 kez "sözcüğü sözcüğüne", 12 kez "aktarım", 8 kez "özel isim

dönüşümü”, 4 kez “kültürel eşdeğerlik”, 1 kez de “işlevsel eşdeğerlik” stratejileri kullanılmıştır. Jeolojik ve coğrafi çevreye ait olan 73 sözcüğün çevirisinde 60 kez “sözcüğü sözcüğüne”, 5 kez “işlevsel eşdeğerlik”, 4 kez “kültürel eşdeğerlik”, 3 kez “betimsel eşdeğerlik”, 1 kez “eş anlamlılık”, 1 kez de daraltma stratejisi uygulanmıştır. Bu kategorideki kültürel ögelerin çevirisinde büyük oranda “sözcüğü sözcüğüne” (%66,7), ikinci sırada ve daha az oranda (%10,3) “aktarım”, üçüncü sırada ve eşit oranda (%6,8) “kültürel eşdeğerlik” ve “özel isim dönüşümü”, dördüncü sırada “işlevsel eşdeğerlik” (%5,1), beşinci sırada “betimsel eşdeğerlik” (%2,6) ve altıncı sırada eşit oranda “eş anlamlılık” (%0,9) ve “daraltma” (%0,9) çeviri stratejileri kullanılmıştır. Bu noktada çevirmenin çevresel unsurlar kategorisine ait sözcükleri aktarırken büyük oranda “sözcüğü sözcüğüne” çeviri stratejisini tercih ettiği ve bu sayede kültüre ait unsurların erek dildeki sözcüksel karşılıklarını kullanarak kaynak kültürü aktarmaya çalıştığı belirtilebilir.

Tablo 2: Çevresel unsurlar kategorisinde en sık tercih edilen çeviri stratejileri

KM	EM	Çeviri Stratejisi
bağlardan üzüm	grape from the vineyards	Sözcüğü sözcüğüne
Kanlı Divane	Kanlidivane	Aktarım
Yağmur bardaktan boşanırcasına iniyor.	It was raining cats and dogs.	Kültürel eşdeğerlik
İsviçre	Switzerland	Özel isim dönüşümü

KM’de yer alan “bağlardan üzüm” ifadesi “sözcüğü sözcüğüne” çeviri stratejisi uygulanarak EM’ye “grape from the vineyards” şeklinde aktarılmıştır. KM’deki “Kanlı Divane” yer ismi EM’de bitişik yazılmış ve çevirmen tarafından “transliterasyon” uygulanarak erek dilde bulunmayan -ı harfi yerine -i harfi getirilmiştir. Newmark transliterasyonu da aktarım stratejisine dahil etmektedir. Dolayısıyla bu ifade Newmark’ın “aktarım” stratejisine başvurularak “Kanlidivane” olarak çevrilmiştir. KM’de geçen “Yağmur bardaktan boşanırcasına iniyor” ifadesinin EM’ye çevirmen tarafından erek kültürdeki deyimsel karşılığı olan “It was raining cats and dogs” biçiminde “kültürel eşdeğerlik” stratejisiyle aktarıldığı görülmektedir. Çevirmen kaynak dile ait olan “İsviçre” yer ismini Newmark’ın “özel isim dönüşümü” stratejisine başvurularak EM’ye “Switzerland” şeklinde erek dilin özellikleri doğrultusunda dönüştürerek aktarmıştır.

Kamu Hayatı Kategorisi

Kamu Hayatı kategorisine ait toplam 15 kültürel ögenin 12’si (%80) “sözcüğü sözcüğüne” stratejisi, 2’si (%13,3) “kültürel eşdeğerlik” stratejisi, 1’i (%6,7) ise “betimsel eşdeğerlik” stratejisine başvurularak çevrilmiştir. Bu bağlamda çevirmenin en fazla “sözcüğü sözcüğüne” çeviri stratejisine başvurduğu görülmektedir. Bu noktada da çevirmenin kültüre ait unsurları koruyarak çevirme eğiliminde olduğu düşünülmektedir.

Tablo 5: Kamu Hayatı kategorisinde en sık tercih edilen çeviri stratejileri

KM	EM	Çeviri Stratejisi
Tüm kararlar oy birliğiyle alındı.	All decisions were made by unanimity.	Sözcüğü sözcüğüne
Çizelge	The Program	Kültürel eşdeğerlik
Zabıt tutturun	A report should be drawn up!	Betimsel eşdeğerlik

KM'de kullanılan "Tüm kararlar oy birliğiyle alındı" ifadesinin EM'ye "All decisions were made by unanimity" şeklinde "sözcüğü sözcüğüne" çeviri stratejisine başvurularak çevrildiği görülmektedir. KM'deki "Zabıt tutturun" ifadesi ise "betimsel eşdeğerlik" çeviri stratejisi uygulanarak "A report should be drawn up!" şeklinde, Türkçede "Bir rapor düzenlenmeli" anlamına gelen bir ifadeyle aktarılmıştır ki bu sayede kaynak dile ait olan bu ifadenin hedef okurun zihninde canlandırılması kolaylaşmıştır. Ayrıca KM'de yer verilen "Çizelge" ifadesi de hedef kültür gözetilerek "The Program" şeklinde Türkçede "Program" anlamına gelen bir ifadeyle "kültürel eşdeğerlik" stratejisine başvurularak çevrilmiştir.

Sosyal Yaşam Kategorisi

Sosyal Yaşam kategorisine ait toplam 49 sözcüğün çevirisinde 25 kez "sözcüğü sözcüğüne" (%50), 9 kez "kültürel eşdeğerlik" (%18), 9 kez "betimsel eşdeğerlik" (%18), 4 kez "işlevsel eşdeğerlik" (%8), 2 kez "eş anlamlılık" (%4) ve 1 kez "kabul gören çeviri" (%2) stratejileri kullanılmıştır. Bu bağlamda Sosyal Yaşam kategorisine ait kültürel unsurların çevirisinde çevirmenin en fazla "sözcüğü sözcüğüne" çeviri stratejisine başvurduğu ve bu sayede de kaynak kültürün öğelerini korumaya çalıştığı ifade edilebilir.

Tablo 7: Sosyal Yaşam kategorisinde en sık tercih edilen çeviri stratejileri

KM	EM	Çeviri Stratejisi
kendi elemanımız	our employee	Sözcüğü sözcüğüne
Yamak	the helper	Kültürel eşdeğerlik
incik boncuk satan bir yer	a shop selling accessories	Betimsel eşdeğerlik
İkisi de beşinci sınıf öğrencisiyken okullar arası çekilen bir kura sonucu	While they were in elementary school, as a result of drawing of lots	İşlevsel eşdeğerlik

KM'de geçen "kendi elemanımız" ifadesinin EM'ye "our employee" biçiminde "sözcüğü sözcüğüne" çeviri stratejisiyle aktarıldığı ve bu sayede çevirmenin erek okurun daha kolay anlayabilmesi için sözcüğün doğrudan İngilizce karşılığını verdiği görülmektedir. KM'de kullanılan "Yamak" ifadesi ise "kültürel eşdeğerlik" çeviri stratejisine başvurularak EM'ye "the helper" şeklinde Türkçede "Yardımcı" anlamına gelen bir ifadeyle erek kültüre uygun olarak çevrilmiştir. Ayrıca KM'de geçen "incik boncuk satan bir yer" ifadesi hedef kültürdeki betimsel eşdeğerliği ile Türkçede "aksesuar satan bir mağaza" anlamı taşıyan ve kültürel olmayan bir ifadeyle verilmiştir ki bu sayede erek okur tarafından daha erişilebilir olduğu düşünülmektedir. KM'deki "İkisi de beşinci sınıf öğrencisiyken okullar arası çekilen bir kura sonucu" tümcesindeki "beşinci sınıf öğrencisiyken" ifadesinin "işlevsel

eşdeğerlik” çeviri stratejisi uygulanarak çevirmen tarafından “While they were in elementary school” şeklinde, Türkçede “onlar ilkokuldayken” anlamına gelen bir ifade ile çevrildiği tespit edilmiştir ki bu sayede erek kültürdeki eşdeğerliğin gözetildiği ifade edilebilir.

Kişisel Yaşam Kategorisi

Bu kategoride 30’u yiyecek ismi, 29’u kılık kıyafet ismi, 47’si ise ev eşyası olmak üzere toplam 106 kültürel öge belirlenmiştir. Kaynak kültürden erek kültüre aktarılan 30 yiyecek isminin çevirisinde 10 kez “sözcüğü sözcüğüne”, 8 kez “kültürel eşdeğerlik”, 5 kez “işlevsel eşdeğerlik”, 3 kez “betimsel eşdeğerlik”, 3 kez “aktarım”, 2 kez “daraltma” ve 1 kez “notlar, ekler ve açıklamalar” stratejisi uygulanmıştır. Kılık-kıyafet kategorisine ait 29 sözcüğün çevirisinde ise 18 kez “sözcüğü sözcüğüne”, 6 kez “kültürel eşdeğerlik”, 4 kez “işlevsel eşdeğerlik”, 1 kez de “betimsel eşdeğerlik” stratejisine başvurulmuştur. Ev eşyaları kategorisine ait 47 sözcüğün çevirisinde 23 kez “sözcüğü sözcüğüne”, 13 kez “kültürel eşdeğerlik”, 5 kez “daraltma”, 4 kez “betimsel eşdeğerlik”, 1 kez “işlevsel eşdeğerlik”, 1 kez de “aktarım” stratejisi kullanılmıştır. Kişisel Yaşam kategorisine ait toplam 106 kültürel ögenin çevirisinde (%47,2) oranında “sözcüğü sözcüğüne”, (%25) oranında “kültürel eşdeğerlik”, (%9,3) oranında “işlevsel eşdeğerlik”, (%7,4) oranında “betimsel eşdeğerlik”, (%6,5) oranında “daraltma”, (%3,7) oranında “aktarım”, (%0,9) oranında “notlar, ekler ve açıklamalar” stratejisine başvurulduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Kişisel Yaşam kategorisine ait kültürel unsurların kaynak dilden erek dile aktarılırken çevirmenin en sık olarak “sözcüğü sözcüğüne” çeviri stratejisine başvurduğu ve bu sayede de kaynak kültüre ait bu unsurları korumaya çalıştığı söylenebilir.

Tablo 3: Kişisel Yaşam kategorisinde en sık tercih edilen çeviri stratejileri

KM	EM	Çeviri Stratejisi
Koyu lacivert keten pantolon	Dark blue cotton trousers	Sözcüğü sözcüğüne
Çaydanlık ve demlik	Teapot	Kültürel eşdeğerlik
Şekerpare cinsinden sarı sarı kayısılar	Apricots	İşlevsel eşdeğerlik
Pabuç kadar bir sakız	A big chewing-gum	Betimsel eşdeğerlik

KM’deki “koyu lacivert keten pantolon” ifadesinin EM’ye “dark blue cotton trousers” şeklinde aktarılarak “sözcüğü sözcüğüne” çeviri stratejisinin uygulandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte “çaydanlık ve demlik” ifadesi EM’ye “Teapot” şeklinde, Türkçede yalnızca “Çaydanlık” anlamına gelen bir ifadeyle, hedef dildeki karşılığı gözetilerek ve hedef okurun daha iyi anlayacağı şekilde “kültürel eşdeğerlik” çeviri stratejisine başvurulmuş ve aktarılmıştır. KM’de geçen “Şekerpare cinsinden sarı sarı kayısılar” ifadesi de “işlevsel eşdeğerlik” çeviri stratejisine başvurulmuş ve EM’ye yalnızca “Apricots” (kayısılar) şeklinde aktarılmıştır. KM’de kullanılan “Pabuç kadar bir sakız” ifadesinin ise erek kültüre betimsel eşdeğerliği kullanılarak “A big chewing gum” şeklinde Türkçede “Büyük bir sakız” anlamına gelen bir ifadeyle aktarıldığı görülmektedir.

Gelenek, Görenekler ve Sosyal Etkinlikler Kategorisi

Bu kategoriye ait toplam 375 kültürel ögenin çevirisinde 203 kez “kültürel eşdeğerlik” (%53,7), 108 kez “sözcüğü sözcüğüne” (%28,6), 55 kez “betimsel eşdeğerlik” (%14,6), 6 kez “işlevsel eşdeğerlik” (%1,6), 3 kez “eş anlamlılık” (%0,8) ve 3 kez de “daraltma” (%0,8) stratejileri uygulanmıştır. Bu bağlamda atasözleri, deyimler, argo ifadeler, hobiler ve sosyal etkinlikleri içeren Gelenek, Görenekler ve Sosyal Etkinlikler kategorisine ait kültürel unsurların kaynak dilden erek dile aktarılırken çevirmenin en fazla “kültürel eşdeğerlik” stratejisine başvurarak erek odaklı bir tutum gözettiği düşünülmektedir.

Tablo 4: Gelenek, Görenekler ve Sosyal Etkinlikler kategorisinde en sık tercih edilen çeviri stratejileri

KM	EM	Çeviri Stratejisi
Bulaşık suyuna dönmüş çaydan ikram edildi.	They served the couple cold tea.	Kültürel eşdeğerlik
Soruları ardı ardına silah patlatır gibi soruyordu	She asks questions one after another like a machinegun!	Sözcüğü sözcüğüne
...kardeşimin canı pek tatlıdır da...	For my sister is very delicate and afraid of disturbances	Betimsel eşdeğerlik
...güzel kızının canı sıkılmasın diye	...to entertain his daughter	İşlevsel eşdeğerlik

KM’de geçen “Bulaşık suyuna dönmüş çaydan ikram edildi” ifadesinin EM’ye çevrilirken “kültürel eşdeğerlik” çeviri stratejisi uygulanarak “They served the couple cold tea” şeklinde, “bulaşık suyuna dönmüş” ifadesindeki benzetmeyi karşılayabilecek deyimse bir ifade yerine “soğuk çay” ifadesiyle aktarıldığı görülmektedir. KM’de kullanılan “kardeşimin canı pek tatlıdır da” ifadesi ise yine hedef dildeki deyimse karşılığı ile değil, betimsel eşdeğerliği gözetilerek “For my sister is very delicate and afraid of disturbances” şeklinde Türkçede “Kız kardeşim çok narin olduğu ve zorluklardan korktuğu için” anlamına gelen bir ifadeyle aktarılmıştır. Ayrıca KM’de yer alan “Soruları ardı ardına silah patlatır gibi soruyordu” ifadesine çevirmen tarafından “sözcüğü sözcüğüne” çeviri stratejisi uygulanarak “She asks questions one after another like a machinegun!” şeklinde aktarıldığı tespit edilmiştir. KM’deki “güzel kızının canı sıkılmasın diye” ifadesi EM’ye “to entertain his daughter” biçiminde, yani Türkçede “Kızını eğlendirmek için” anlamına gelen bir ifadeyle aktarılmıştır. Bu noktada çevirmenin, Newmark’ın “işlevsel eşdeğerlik” çeviri stratejisine başvurarak, erek kültür tarafından daha erişilebilir olmayı hedeflediği düşünülmektedir.

Kişisel Merak ve Tutkular Kategorisi

Kişisel Merak ve Tutkular kategorisinde yer alan toplam 38 sözcükten 21’i “kültürel eşdeğerlik” (%55,3), 11’i “sözcüğü sözcüğüne” (%28,9), 4’ü “işlevsel eşdeğerlik” (%10,5), 1’i “betimsel eşdeğerlik” (%2,6), 1’i de “daraltma” (%2,6) stratejilerine başvurularak çevrilmiştir. Kişisel Merak ve Tutkular kategorisinde yer

alan toplam 38 kültürel unsurun çevirisinde çevirmenin en fazla “kültürel eşdeğerlik” stratejisine başvurduğu görülmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki çevirmen kaynak kültüre ait olan ve dini terim ve kavramları içeren bu kategorideki sözcükleri erek kültüre uyarlayarak yani onların erek kültürdeki karşılıklarını bulmaya çalışarak aktarmıştır.

Tablo 6: Kişisel Merak ve Tutkular kategorisindeki çeviri stratejileri

KM	EM	Çeviri Stratejisi
Verilmiş sadakamız varmış.	We're really lucky.	Kültürel eşdeğerlik
Çok şükür, kazasız belasız vardık	Thank Goodness, we're here safe and sound.	Sözcüğü sözcüğüne
Yaman çocuklarsınız vallahi!	I can't believe you! You're full of surprises.	İşlevsel eşdeğerlik
Maşallah, maşallah	May misfortune befall her!	Betimsel eşdeğerlik

KM'deki kaynak kültüre ait “Verilmiş sadakamız varmış” ifadesi hedef okurun daha iyi anlayabilmesi için hedef kültürdeki karşılığı gözetilerek çevrilmiştir. Ancak KM'de geçen “Çok şükür, kazasız belasız vardık” ifadesi “sözcüğü sözcüğüne” çeviri stratejisine başvurularak “Thank Goodness, we're here safe and sound” şeklinde çevrilmiştir bu sebeple de bu ifade ile çevirmenin kaynak dildeki anlamı ve mesajı koruduğu da düşünülmektedir. KM'de geçen “Yaman çocuklarsınız vallahi!” ifadesini EM'ye “I can't believe you! You're full of surprises.” şeklinde, Türkçede “İnanamıyorum! Sürprizlerle dolusunuz” anlamına gelen bir ifadeyle aktararak çevirmenin erek okura daha kolay ulaşmak amacıyla kaynak dile ait bu kültürel ögeyi kaynak kültüre ait olmaktan çıkardığı söylenebilir. KM'de kullanılan “Maşallah, maşallah” ifadesinin yine erek odaklılık amacıyla “betimsel eşdeğerlik” stratejisi uygulanarak EM'ye “May misfortune befall her!” şeklinde Türkçede “Başına bir talihsizlik gelebilir” anlamına gelen bir ifadeyle aktarıldığı görülmektedir.

SONUÇ

İpek Ongun'un eserleri Türk gençlik yazınında önemli bir yere sahip olmuştur. Bu çalışma kapsamında da İpek Ongun tarafından kaleme alınan *Kamp Arkadaşları* (1982) adlı roman ve Meltem Erkmen tarafından yapılan İngilizce çevirisi *Camp Friends* (2004) incelenerek gençlik yazını çevirisinde kültürel aktarımın hangi ölçüde yapıldığı gözlenmiş ve kültürel ögelerin çevirisinde tercih edilen çeviri stratejileri saptanmıştır.

Bu çalışmada Peter Newmark'ın 2010 yılında yayımladığı “Translation and Culture” adlı makalesindeki altı maddelik kültürel öge sınıflandırmasından (Çevresel Unsurlar Kategorisi, Kişisel Yaşam Kategorisi, Gelenek Görenekler ve Sosyal Etkinlikler Kategorisi, Kamu Hayatı Kategorisi, Kişisel Merak ve Tutkular Kategorisi, Sosyal Yaşam Kategorisi) yararlanılarak kaynak metinden 692 kültürel öge elde edilmiş ve tamamının erek metindeki çevirileri incelenmiştir. Verilerin incelenmesi için de Newmark'ın çeviri stratejilerine (1988, 2010) başvurulmuş ve her bir kültürel

öge kategorisinde kullanılan çeviri stratejilerinin dağılımı verilmiştir. Bu makalede her bir kategoriden en sık tercih edilen dört çeviri stratejisini temsilen dörder örnek, ancak Kamu Hayatı Kategorisinde yalnızca üç farklı çeviri stratejisine rastlanıldığından üç örnek olmak üzere toplamda 23 örnek ayrıntılı incelenmiştir.

Çevresel Unsurlar, Kamu Hayatı, Sosyal Yaşam ve Kişisel Yaşam kategorilerinde en sık tercih edilen çeviri stratejisinin “sözcüğü sözcüğüne” olduğu görülmektedir. Buradan hareketle çevirmenin, Türk gençlik yazınına ait bir eseri İngilizceye aktarırken coğrafi unsurların yanı sıra kamu hayatına, sosyal yaşama ve bireysel yaşama (yemekler, giysiler, ev eşyaları vs.) özgü unsurları erek kültüre uyarlamaya çalışmadan, kaynak kültürü olabildiğince koruyarak aktardığı sonucuna varılabilmektedir. Ancak bu durum, Gelenek, Görenek ve Sosyal Etkinlikler ve Kişisel Merak ve Tutkular kategorileri için değişmektedir. Bu iki kategoride de çevirmen tarafından kültürel unsurların çevirisi için en çok tercih edilen strateji “kültürel eşdeğerlik” olmuştur. Her ikisinde de “sözcüğü sözcüğüne” stratejisi ikinci sıradadır. Özellikle atasözleri, deyimler, argo ifadeler ve dini kavramları içeren bu kategorilerde çevirmen kültürel unsurları erek kültüre uyarlayarak aktarmaya çalışmış, sözcüğü sözcüğüne çeviriden ziyade kültürel karşılıklarını vermeyi tercih etmiştir. Bu ifadelerin kültürlere özgü olduğu ve bir dilden başka bir dile aktarımının oldukça zor olduğu düşünüldüğünde çevirmenin bu tercihi anlaşılabilir.

Her ne kadar araştırmacılar tarafından çocuk ve gençlik yazını çevirisinde çoğunlukla hedef odaklı yaklaşım benimsense de çeviri eserler aracılığıyla aktarılan kültürel öğeler çocukların ve gençlerin farklı kültürleri tanımalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, Türk gençlik yazınının önemli eserlerinden olan *Kamp Arkadaşları*'nın İngilizce çevirisinde, çevirmen Meltem Erkmen'in kaynak kültüre ait kültürel unsurları genellikle erek kültüre tanıtmaya ve aktarmaya çalıştığı, ancak erek kültüre uzak olan ve anlaşılması zor olabilecek ifadelerin çevirisinde hedef kültürdeki karşılığını bulmaya çalıştığı görülmektedir. Dolayısıyla çevirmenin mümkün oldukça hedef kültürün gençlerine yönelik kültür aktarımı yapmaya çalıştığı; ancak zorunlu hallerde, çocuk ve gençlik yazını çevirisinin gelenekleri ve gereklilikleri doğrultusunda kültürel uyarlamaya başvurduğu söylenebilir. Kaynak kültür ve erek kültür arasındaki bağlantı noktasının tam merkezinde yer alan ve aynı zamanda kaynak kültürü erek kültüre tanıtmaya amacı taşıyan çevirmenin bu amaca uygun hareket ettiğini ve bu sayede iki kültür arasında köprü kurarak kaynak ve erek kültürü birbirine yaklaştırabildiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- DİLİDÜZGÜN, S. (2000). “Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik”. 1. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu-Sorunlar ve Çözüm Yolları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 253-268.
- ERKMEN, M. (2004). *Camp Friends*. İstanbul: Epsilon.
- ERTEN, A. (2011). *Çocuk Yazını Çevirisine Yaklaşımlar*. Ankara: Hacettepe.

- <https://kidega.com/yazar/ipek-ongun-127595/>, (01.04.2021)
- KILIÇ, M. (2019). *Gençlik Edebiyatı Metinleri Çevirisinde Dil Sorunu ve Çevirmen Kararlarına Kuramsal Açından Yaklaşım*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KIRKULAK, B. (2018). *"Bir Genç Kızın Gizli Defteri"nde ve "Bir Genç Kızın Günlüğü"nde İdealize Edilen Genç Kız*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- LÜLE, E. (2007). "Yedi Farklı Çocuk Kitabının Çocuk Yazını İlkelerine Uygunluğunun Değerlendirilmesi". *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8/14: 17-30.
- NEYDİM, N. (2011). "Gençlik Edebiyatı Tanım ve Uygulama Sorunları". *Gençlik Edebiyatı Kataloğu*, Ankara: Eğitim Sen.
- NEYDİM, N. (2020). "Çocuk Edebiyatı Klasiklerinde Çeviri Yaklaşımları: Uyarlama, Yeniden Yazma, Kültürel Müdahale". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 19: 851-858.
- NEWMARK, P. (1988). *A Textbook of Translation* (Vol. 66). New York: Prentice Hall, 81-93.
- NEWMARK, P. (2010). *Translation and Culture. Meaning in Translation*. Frankfurt am Main, Peter Lang, 330-331.
- OĞUZKAN, F. (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: A.Ü. Basımevi.
- ONGUN, İ. (2018). *Kamp Arkadaşları*. İstanbul: Artemis.
- OWEN, M. (2003). "Developing a Love of Reading: Why Young Adult Literature is Important". *Orana*, Volume 39. No: 1.
- ÖZBER, C. (2000). "Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı ile Alman Çocuk ve Gençlik Edebiyatı'nın Dünü ve Bugünü". *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*, 95: 1-17.
- ÖZYER, N. (1994). *Edebiyat Üzerine*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- SEVER, S. (2004). "Anadili Öğretiminin Temel Bir Aracı: Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitapları". *Disiplinlerarası Bakışla Türkiye'de Çocuk. 4. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 11: 223-236.
- SEVER, S. (2010). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Tudem Yayıncılık.
- ŞİRİN, M. R. (1998). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- TEKİN, N. (2015). "Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" Adlı Romanının Fransızcaya Çevirisindeki Kültürel Aktarımın Yorumlayıcı Anlam Kuramına Göre İncelenmesi". *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10/4: 139-151.
- USLU ÜSTTEN, A. (2018). *Gençlik Edebiyatı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- YALÇIN, A., AYTAŞ, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- YALÇIN, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker.
- ZENGİN, N. (2000). *Gençlik Edebiyatı ve Eğitim Değerleri Açısından, M. Necati Sepetçioğlu'nun Dünkü Türkiye Dizisindeki Tarihi Romanlarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.